

akarom! De az író nem győz meg erről, hiányzik személyes állásfoglalása. (Itt sem feltétlenül szavakban megfogalmazott állásfoglalásra gondolok!)

A gyakori ismételésekkel talán arra buzdít: itéld el ezt az életformát, hiszen unalmas, céltalan, haszontalan, zsákutcába vezet! El kellene ítélnem, de, sajnós, ezt a hatást a regény nem váltotta ki belőlem. Általában azon kívül, hogy unatkoztam rajta, semmilyen más hatást nem tudott kiváltani, mert az ábrázolás nem elég meggyőző, nem elég mély, az író állásfoglalása — mint mondtam — hiányzik, egész fejezetek funkciótlanul, fölöslegesen szerepelnek a könyvben.

Nem jó az, ha író, kritikus és olvasó áztatják egymást, ezért tisztességesebb őszintén kimondani: A lézengő nem üti meg azt a mértéket, amely feltétlenül indokolta volna könyv alakban való megjelentetését. Ezt sajnálom, mert Lugossy Gyula eddigi írásai azt mutatják, hogy írói eszköztára — gondolok itt környezet- és hangulatteremtő erejére — nem szegényes. Talán futná belőle jobb írásokra is. Író általában nem attól lesz valaki, hogy néhány megjelent kötet van a háta mögött. Az íróshoz meg kell küzdeni azért, hogy a szellemi műhelyben mű szülessen. Lugossy Gyulától még várjuk a művet. (*Magvető, 1972.*)

MÁTYÁS ISTVÁN

Benkő Samu: Murokország

Kevés magyarországi olvasó tudja, hogy egyik fontos zöldségnövényünket, a sárgarépát Erdélyben muroknak hívják, és Murokország a Nyárad Marosba torkolása közelében fekszik. Ha ez a kis táj valóságos ország volna, a világ legkisebb államai közé tartoznék, mert a területe nem nagyobb, mint például San Marinóé vagy Andorráé. Benkő Samu csupán három községet sorol ide: Lőrincfalvát, Ilencfalvát és Lukafalvát (az utóbbi ma Dózsa György nevét viseli). De ha a tágabb környék még néhány faluját hozzá számoljuk, akkor sem nagy birodalom az a föld, amelyet a vidék népe félig tréfásan, félig komolyan Murokországnak nevez.

Negyedszázaddal ezelőtt ifjúkori tervezgetés indította el ennek a könyvecskének a születését. A szerző, az egykori Móricz Zsigmond-kollégista, szülőföldje társadalomrajzát akarta megírni, azonban nem várt közéleti események eltérítették szándékától. Bár a jelent nem tanulmányozhatta, de történészként följegyzett a vidék múltjára vonatkozó minden elébe került adatot. Ebből a sok év alatt fölhalmozódott forrásanyagból kerekedett ki a „művelődéstörténeli barangolás”, amelynek három kitaposott ösvénye, erős szála rajzolódik ki olvasás közben. Az első a székelység társadalmának története, helyi adatokkal bőven illusztráltan. Természetes módon közben sok szó esik a lakosság nyugodtnak egyáltalán nem mondható életéről, nyomorúságáról, hadi eseményekről és más viszontagságokról is. E feladat alkalmat nyújt a szerzőnek, hogy a székely múlttól azon túl is szóljon, mint a falvak története megkívánta. Közhasznú vállalkozás ez, mert a köztudatban sok ahistorikus magyarázat és romantikus elképzelés él a székelyekről, ami különösebben nem csodálható, hiszen az olvasó évtizedek óta nem vehetett a kezébe friss kiadványt, amely történetüket adta elő. Murokország falvai minden korban híven tükrözték a székely társadalom helyzetét, rétegződését és szociális problémáit. A szint és jelentőséget mégsem ezek, hanem a zöldségtermesztés adta a vidéknek. A zöldségtermesztésnek meglepően mély helyi gyökerei vannak. A kutatás állásából úgy tetszik, egyetlen magyar zöldségtermő tájnak nincs ilyen nagy múltja. A szomszédos Szentmiklóst egy oklevél tanúsága szerint már 1574-ben „Káposztás” ragadványnévvel különböztették meg. Később az egyre szaporodó följegyzések mind többször említik, hogy a környék népe zöldséget termeszt. A kis határok apró parcellái alkalmatlanok

voltak a nagyobb gabonatermesztésre, a kevés rét és legelő pedig jelentősebb állatállományt nem tarthatott el. A sajátos körülmények valósággal rászorították a lakosokat a kertészkedésre. A közeli Marosvásárhely városi piacot kínált, a medréből gyakran kilépő Nyárad pedig kitűnő öntéstartalajt biztosított a zöldségtermesztésnek. A falvak sosem fejlődtek addig, hogy egy vagy két terményre specializálódjanak. Minden zöldségfajtaát ültettek, amit a korabeli konyha fölhasznált. Hogy miért éppen a *murok* lett az „ország” címere, arra Benkő Samu sem ad kielégítő választ. Igaz, sokan és nagyban termesztették, de zellerrel, petrezselyemmel, hagymával, káposztával, retekkel, salátával és burgonyával szintén bőven megrakták a távoli vidékekre igyekvő szekereiket. A zöldségtermesztés nagy jelentősége ellenére mindvégig jövedelemkiegészítő foglalkozás maradt, nem vált a megélhetés kizárólagos forrásává a három község egyetlen családjánál sem, de az a fejlettebb termelői tudat, amely a kertészkedő parasztokat más vidékeken is jellemzi, bizonyosan hozzájárult ahhoz, hogy az utolsó két évszázadban nagy számmal kerültek ki innen értelmiségiek. Nagyobb számmal az átlagosnál, nagyobb számmal sok más székely vidéknél. Igaz, legfeljebb püspöki vagy egyetemi katedráig vitték, legtöbbjük pedig egyszerű falusi lelkész vagy tanító maradt haláláig. Igazán nagy név nem akadt közöttük, de számosan voltak közösségüknek használó emberek. Ez a harmadik szál, amit Benkő Samu követ. Néhány jelesebb családdal, akik fiaik közül rendszeresen küldtek a marosvásárhelyi református kollégiumba diákokat, miközben nem hagytak föl a falusi életformával sem, bővebben foglalkozik az író. Kedves epizódja a könyvnek, hogy anyai ágon őseinek, a Dósáknak különben érdekes és tanulságos történetét tünteti ki leginkább figyelmével.

A murokországi történelem három fő vonalának hangsúlyozása nem jelenti, hogy nem olvashatunk többről, a népesség származásáról, nyelvjárásáról, néprajzáról, életmódjáról és más, a művelődéstörténet tágran értelmezett körébe vonható jelenségről. Bár a kép korántsem teljes — hisz az adatgyűjtés sem volt tudományos értelemben rendszeres — mégsem kell elfogadnunk a szerző maga mentségét, hogy a „tallózott anyagból e lapokon nem kerekedik ki tájmonográfia”. A Murokországról szóló könyv, még ha akad is benne vitatható adat vagy értelmezés, jól sikerült kismonográfia. Nemcsak barangolás a gyermekkor kedves falvainak múltjában, nemcsak hála és tisztelgés a szülőföld előtt, hanem példaadó munka, az újabb erdélyi honismereti irodalom követésre méltó eredménye. Bár minden magyarulakta táj és vidék múltját ismernők legalább ennyire! A szerző, a történelem által eltérített szociográfus, könyve végén ifjúkori tervére emlékezve, néhány oldalt szentelt a falvak jelenének is. Nem több ez futó szemlénél, amely próbálja magának és az olvasónak megmagyarázni, hogy ha fáj is a vidék és népe szeretett régi képének hol természetes, hol siettetett elváltozása, az a jobb jövő bizonyosságát rejtí magában. Ezt a reménységet erősítendő kívánkozik befejezésül egy idézet, miszerint az író tudja, „hogy falusfelei munkaszeretete, a munka eredményét a kenyérmorzsákban is megbecsülő áhítata így vagy úgy a jövőben is rátalál a boldogulás ösvényére”. (*Kriterion*, 1972.)

KÓSA LÁSZLÓ

K. Jakab Antal: A névmás éjszakája

„Az irodalmi művek elbírálásánál nálunk nem mindig irodalmi szempontok, de gyakran felekezeti, politikai és személyi elfogultságok érvényesülnek. Ezért a megjelent írók kötelezettséget vállalnak arra, hogy egyfelől minden erejükkel feltámasztják az egységes kritikai szellemet, másfelől rendszeresen küzdeni fognak a közönséget félrevezető, érdekelt, elfogult és tudatlan álkritika ellen.” Ezek a szavak az erdélyi magyar írók első, marosvécsi találkozásának (1926) határozatában olvas-